

مدیریت جهادی و تفکر بسیجی در آموزش و پرورش

سید احمد زرهانی^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۰/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۱/۰۱

چکیده:

هدف اصلی از تحریر این مقاله بررسی ابعاد و مؤلفه‌های کلیدی مفهوم مدیریت جهادی و تفکر بسیجی و طراحی الگوی مفهومی توسعه آن در آموزش و پرورش با تعیین یک زنجیره از موازین و مقیاس‌های علمی و عملی است. مدیریت جهادی به لحاظ علمی مفهوم جدیدی است، اما سابقه دیرینه در فرهنگ ما دارد و باید به صورت دائمی به آن توجه شود. مدیریت جهادی به عنوان مدلی مبتنی بر ارزش‌های ایران - اسلامی است که دارای فصل مشترک با سایر الگوهای مدیریتی است. در این مقاله ضمن بهره‌گیری از رهنمودهای امام و رهبری، الگو و شاخص‌های مدیریت جهادی به عنوان پارادایم جدید مدیریت بر مبنای اصول و ارزش‌های انقلاب اسلامی و کارآمدی آن در پرتو توسعه آموزش و پرورش بیان می‌شود. با توجه به نقش آفرینی و کارآمدی بسیج در عرصه مدیریت جهادی در آموزش و پرورش و خدمت به مردم، تفکر بسیجی قابلیت تبدیل شدن به یک الگوی کامل مدیریتی را دارد، زیرا مدیریت جهادی، مدیریتی مبتنی بر معنویست اسلامی و ارزش‌های انسانی است و ریشه اصلی آن در دو اصل توحید و ولایت و در جلوه اخلاص و ایثار است. در یک کلام مدیریت جهادی و تفکر بسیجی و اسلامی، خدمت بی منت و بدون ادعا و آمیخته با خلاقیت و نوآوری است. در این نوشتار، ضمن اشاره به تعلیم و تربیت اسلامی مبتنی بر قرآن و سنت و عترت حرکتی سازنده و راه‌گشا در جهت انتقال نسل نو به یک آرمان جدید است که با عنایت به تجارب نگارنده در جایگاه‌های مختلف علمی، پرورشی و آموزشی امید است که زمینه با تحولی تازه در امر آموزش و پرورش واقع شود.

واژگان اصلی:

مدیریت جهادی، تفکر بسیجی، آموزش و پرورش، مدیر جهادی، تعلیم و تربیت.

مقدمه

تعلیم و تربیت اسلامی مبتنی بر قرآن و سنت و عترت حرکتی سازنده و راه‌گشا در جهت انتقال نسل نو به وادی نور و رهانیدن آنان از کمند تاریکی‌هاست. این حرکت با تعامل و تعاون مربی و متربی تحقق پیدا می‌کند. وادی نور متصل به فطرت، وحی، انسان کامل، عقل، علم، بصیرت و تفکر در آیات خداوند است و گوهر آن ولایت عظمای الهی و اعتقاد به مبدأ و معاد و عمل به احکام الهی می‌باشد. وادی ظلمات متصل به طبیعت، نفس اماره و غضب و شهوت و وسواس شیطانی و اغواگری طواغیت است. همه فضائل اخلاقی در ذیل نور و تمام رذائل اخلاقی در بطن ظلمات: تبلور و تجلی دارند.

اگر امام راحل (ره) می‌فرماید: «معلمی کار انبیاء است» (صحیفه امام، ج ۹، ۱۳۸۹: ۲۹۱) و یا مقام معظم رهبری حضرت آیه الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی) همچون امام خمینی (رضوان الله تعالی علیه) «آموزش و پرورش را در رأس امور» می‌داند به خاطر اهتمام آگاهانه معلمان برای خروج متریبان از ظلمات به سوی نور است که همان کار مهم پیامبران الهی است. و از همین رهگذر تمایز و تفاوت تعلیم و تربیت اسلامی با نظام آموزشی در مکاتب دیگر روشن شود. خداوند می‌فرماید: «وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِآيَاتِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ» از آیات قرآن به خوبی آشکار می‌شود که خداوند حکیم و قرآن مجید و انبیا عظام راه را برای نجات بنی آدم از گرداب ظلمات و رساندن به ساحل نور هموار می‌کنند و نظام تعلیم و تربیت اسلامی در ذیل این حرکت الهی شکل می‌گیرد و هویت پیدا می‌کند.

از این رو مدیریت جهادی و حرکت بسیجی در آموزش و پرورش حرکتی در جهت شناخت و پرورش استعدادها و دانش‌آموزان و اهتمام برای رشد متوازن شخصیت آنان در مسیر رهایی از ظلمات و رسیدن به نور است. این حرکت در ستاد و صف و مدرسه و ویژگی‌های خاص خود را پیدا می‌کند و بر وفق آیه شریفه «هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ» (سوره جمعه، آیه ۱)، آمیخته با

۱- رجوع شود به سوره ابراهیم آیه ۱ و ۶، سوره بقره آیه ۲۵۷، سوره مائده آیه ۱۶، سوره احزاب آیه ۴۳، سوره حدید آیه ۹، سوره طلاق آیه ۱۱.

تلاوت آیات الهی و آموختن مفاهیم کتاب خدا و تعلیم حکمت است. در منطق قرآن خدا نور است، «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» (سوره نور، آیه ۳۵) و قرآن هم نور است. لذا دانش آموزان برای آموختن علوم و معارف وقتی متصل به کانون نور شوند از رشد علمی و رشد عقلی و رشد اجتماعی و رشد سیاسی و رشد عاطفی جامع تر و متوازن تری برخوردار می گردند و حقایق را به کمک نور الهی می بینند.

نگاهی به آموزش و پرورش ایران

از زمانی که وزارت معارف و صنایع مستظرفه تأسیس گردید تاکنون بیش از یک قرن سپری شده است (وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی) و از بطن آموزش و پرورش نهادهای متعددی برخاسته اند و در دوران انقلاب اسلامی با همت شهدای بزرگوار رجایی و باهنر نظام تعلیم و تربیت صبغه اسلامی گرفته است. تأسیس امور تربیتی و راه اندازی مراکز تربیت معلم با رویکرد انقلابی و تحول در محتوای برنامه آموزشی و کتب درسی و حرکت به سمت تدوین سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش و بکارگیری معلمان متعهد از جلوه های بارز نوسازی آموزش و پرورش در فضای دینی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به شمار می آیند.

در عصر کنونی آموزش و پرورش برخوردار از حدود یک میلیون معلم و سیزده میلیون دانش آموز است. و در همه جای ایران با مردم در ارتباط مستقیم است و به اکثر قریب به اتفاق افراد واجب التعلیم خدمات آموزشی و تربیتی می دهند باین وصف نشانه های آفات در سیمای آموزش و پرورش ملاحظه می شود که گاه و بیگاه در سخنان مدیران ارشدین نهاد ذکر می گردند. مدیریت جهادی و تفکر بسیجی در آموزش و پرورش باید معطوف به کالبد شکافی آفات نظام تعلیم و تربیت و چاره اندیشی و برنامه ریزی برای رفع کاستی و تحقق اهداف فرهنگی، علمی و تربیتی نظام جمهوری اسلامی ایران بر وفق آموزه های قرآن و عترت و افق های قانون اساسی و اندیشه های امام راحل^(ره) و مقام معظم رهبری^(مدظله العالی) و اجرای قوانین و عینیت بخشیدن به مفاد سند تحول بنیادین آموزش و پرورش در مدارس باشد.

مهم‌ترین ویژگی‌های مدیریت جهادی و تفکر بسیجی در آموزش و پرورش

۱- مدیر جهادی آموزش و پرورش کسی است که در پرتو ایمان به خداوند و پابندی به ارزش‌های سترگ انقلاب اسلامی مقام و سمت را ابزاری برای رسیدن به اهداف والا می‌داند و دلبستگی و سرسپردگی به مقام ندارد. خدا را ناظر بر کار خود می‌بیند و برای ماندن در جایگاه اداری و ارتقاء دست به هر کاری نمی‌زند، پای روی حق نمی‌گذارد امر به معروف و نهی از منکر می‌کند. نماز را در قلمرو کار خود اقامه می‌کند، رابطه انسانی و عقلی و عاطفی با زیردستان و همکاران خود برگزار می‌کند و به جای بالادستی و پایین دستی به همدلی و هم‌داستانی می‌اندیشد و بذرخوت و معرفت را در فضای کار می‌افشاند. جهانی می‌اندیشد و ملی عمل می‌کند. جایگاه اداری را طعمه نمی‌انگارد و از نمد قدرت کلاهی بر سر خویش و خویشاوندان نمی‌گذارد. امانت‌دار و حظ‌نگهدار و بیدار و پرکار است.

۲- مدیر جهادی در آموزش و پرورش راهبرد دارد، یعنی به کمک همکاران خود فضای بیرون و درون نظام تعلیم و تربیت را واکاوی می‌کند و نقاط قوت و ضعف را می‌شناسد و با تحلیل محیط و متکی به‌اندیشه‌های آینده پژوهی و مطالعه فرصت و تهدیدهای منطقه‌ای و جهانی و تفکر در ابعاد پیچیده تهاجم فرهنگی و جنگ نرم استکبار جهانی اهداف بلند مدت و میان مدت را طراحی و تدوین می‌کند. و با بهره‌گیری از امکانات دولت و مردم برای ایجاد تحول در نظام تعلیم و تربیت وارد میدان می‌شود. در تنظیم برنامه به اسناد بالادستی و قوانین موضوعه و آرمان‌های انقلاب اسلامی و چشم‌اندازهای قانون اساسی توجه دارد و برای اصلاح کاستی و ایجاد افق‌های نو کوشش می‌کند.

۳- مدیر جهادی در آموزش و پرورش همه نظام و سیستم را بازبینی می‌کند و فرآیندها را مورد نقد و بررسی قرار می‌دهد و سیستم را فعال می‌کند و همه را در نوسازی نظام تعلیم و تربیت متناسب با تمکن آنان به کار می‌گیرد. وقتی سیستم و فرآیندها اصلاح می‌شوند بازده کار بهبود می‌یابد و از ائتلاف منابع انسانی و مادی جلوگیری می‌شود و هر حوزه‌ای با برخورداری از اختیار و تکالیف روشن وظایف خود را انجام می‌دهد.

۴- مدیر جهادی در آموزش و پرورش با مردم حرف می‌زند و به حرف مردم گوش می‌دهد، امروز فضای مجازی و وسائل ارتباط جمعی در شکل‌دهی افکار عمومی نقش بارز دارند، مدیر جهادی نباید با حضور پرونق در این فضا و بهره‌وری مستمر و معقولی از صدا و سیما

در همه ابعاد با مردم سخن بگویند و ارتباط دو جانبه برقرار کنند. خود انتقادی خوب است اما کفایت نمی‌کند. مردم از دولتمردان انتظار مخالف‌خوانی ندارند، بلکه توقع دارند که انسان معایب را با روش علمی تجزیه و تحلیل کنند و راه‌کارها را با کمک اهل فن بیان دارند و سهم خود و ملت را برای رفع کاستی و تحقق اهداف روشن سازند و در دیدارهای آینده گزارش کار دهند و گرنه از نالیدن و بالیدن به جایی نمی‌رسند.

۵- مدیر جهادی در آموزش و پرورش به مشارکت مردم اعتقاد دارد و به معلمان و دانش‌آموزان و پدران و مادران فرصت می‌دهد تا همه باهم در رهبری آموزشی نقش ایفاء کنند و برای این رسالت خطیر ساز و کار درست می‌کند و با نظارت و ارزیابی مستمر در برابر خودکامگی و تک‌روی‌ها می‌ایستد. مدرسه را تبدیل به اتاق فکر و کانون‌اندیشه می‌کند و با بهره‌وری از تمکن علمی و فکری و مادی و معنوی اولیاء و معلمان و دانش‌آموزان به بازخوانی و اصلاح روش‌های تعلیم و تربیت می‌پردازد و با نوآوری و خلاقیت راه رشد و تکامل آینده‌سازان را هموار می‌کند.

۶- مدیر جهادی در آموزش و پرورش دولت را به دنبال خود می‌کشانند. تعلیم و تربیت اسلامی و هدایت رفتاری و اخلاقی و علمی نسل نو از شئون رهبری و از مهم‌ترین وظایف دولت اسلامی است. از این رو، مدیر جهادی در آموزش و پرورش باید از ستون‌های محکم دولت به شمار آید و رئیس‌جمهور و وزراء و استانداران و فرمانداران و شهرداران و ائمه جمعه و جماعات و حوزه‌های علمیه را پشتوان‌های برای تحقق اهداف تربیتی و آموزشی قرار دهد و برای آنان میادین کار تعریف و ترسیم کند. دولت در همه دنیا سرگرم رفاه و توسعه‌اند و تعلیم و تربیت را به نحو شایسته در اولویت قرار نمی‌دهند مدیر جهادی در مدرسه یا منطقه و یا استان و یا در سطح ملی باید همانطور که از ظرفیت و مشارکت مردم استفاده می‌کند، به طریق اولی از ظرفیت و مشارکت دولتمردان هم بهره‌گیرد و هوشمندانه آنان را درگیر مسائل نسل نو کند و گرنه همیشه فقر در آموزش و پرورش جولان می‌دهد. تمکن این نهاد از تمکن دولت و ملت کمتر به نظر می‌آید.

۷- مدیر جهادی در آموزش و پرورش با روش علمی و تربیتی اجتهاد می‌کند و با خلاقیت و نوآوری از کمند موانع گذر می‌کند. مأمور و معذور نیست و وقتی رسالت را به عهده می‌گیرد، با توکل به خدا و تفکر برای عبور از سد مشکلات گام بر می‌دارد. چشم و گوش بسته به

اجرای قوانین و مقررات نمی‌پردازد، بلکه ضمن التزام به قوانین و ضوابط به ویژگی‌های زمان و مکان توجه دارد و برای رسیدن به اهداف، هنجارهای جدید می‌آفریند و با ابتکار و برنامه‌ریزی‌های نو و حکمت‌آمیز به سمت آینده‌ای بهتر حرکت می‌کند. مشکلات را ریشه‌یابی و دسته‌بندی می‌کند و با کمک متخصصان و متفکران راه‌کارهای خاص پیدا می‌کند و به آن‌ها عمل می‌کند و فضا را متحول می‌سازد. در میدان تحول آفرینی یکه‌تازی نمی‌کند، بلکه با همه عوامل اثرگذار به داد و ستد فکری می‌پردازد و آنان را همراه و هم‌داستان خود می‌سازد و با اتکاء برسختن جاودان امام یعنی «ما می‌توانیم» با ابتکار و اجتهاد دستاوردهای جدید و افتخارآفرین به ارمغان می‌آورد.

۸- مدیر جهادی در آموزش و پرورش وحدت‌گرا و تفرقه‌ستیز است و می‌داند که «يَدُ اللّٰهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ» (نهج البلاغه، خطبه ۱۲۷)، یک اصل مهم در تمثیت امور است که منجر به هم‌افزایی می‌شود. او می‌داند که خداوند فرموده است: «وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا» (سوره آل‌عمران، آیه ۱۰۳)، از این رو منادی هم‌گرایی است. او می‌داند که خداوند حکیم فرموده است: «وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ» (سوره انفال، آیه ۴۶) و همچنین «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخْوِيكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ» (سوره حجرات، آیه ۱۰). از این رو، بر مبنای قانون اساسی و اندیشه‌های روشن امام راحل و رهبری معظم انقلاب اسلامی (مدظله العالی) در جهت اتحاد ملی و انسجام اسلامی می‌کوشد.

۹- مدیر جهادی در آموزش و پرورش به تعلیم فناوری‌های نو و آموزش مهارت و حرفه بها می‌دهد. دانش‌آموزان باید از نظر علمی و رفتاری و مهارتی رشد کنند و بینش و دانش و کنش آن‌ها متناسب با نیازهای فردی و اجتماعی متحول شود. آفت حفظ کردن و آزمون‌های نظری و بی‌مهارتی زبان زد عام و خاص است فرزندان ما در مدارس باید از جهان‌بینی اسلامی و دانش و بصیرت و دافعه و جاذبه و علوم و فناوری و مهارت‌های زندگی و فنی و حرفه‌ای و قوه خلاقیت و نوآوری برخوردار گردند. امروزه در حالی که مدارس دولتی گرفتار فقرند، کارتل‌های آزمون‌های نظری و تست‌زنی ثروت‌های هنگفت می‌اندوزند و این چرخه معیوب همچنان استمرار دارد. باید با مدیریت جهادی این بی‌عدالتی و ناهنجاری برطرف شود و مدارس دولتی و غیردولتی از گرداب استعدادسوزی و ثروت آفرینی برای دیگران رها گردند و در جهت تولید دانش و ارتقاء بینش و تعلیم مهارت‌های فنی و حرفه‌ای و ایجاد رفتارهای

سازنده فردی و اجتماعی همت گمارند.

۱۰- مدیر جهادی در آموزش و پرورش به صیانت از هویت اسلامی و ایرانی و تعلیم سبک زندگی اسلامی می‌اندیشد و ارزش‌های دینی و نقش مفاخر اسلامی و ملی و زبان و ادبیات فارسی و فرهنگ مهین‌دوستی را به نسل نو با استفاده از فناوری‌های آموزشی و با کمک هنر تعلیم می‌دهد.

۱۱- مدیر جهادی در آموزش و پرورش به آموختن «تاریخ انقلاب اسلامی» و «تاریخ دفاع مقدس» اهتمام می‌ورزد. با بینشی روشن تاریخ ایران را از دوران باستان تا بعثت رسول اکرم (ص) تحلیل می‌کند و از طریق برنامه آموزشی و کتب درسی و فعالیت‌های فوق برنامه تحولات یکصد و پنجاه سال اخیر را با روش علمی به نسل نو تعلیم می‌دهد و به ترسیم مجاهدت‌های ملت بزرگ ایران و عالمان دین و جوانان رشید در تگون پیروزی انقلاب اسلامی و دفاع از سرزمین اسلامی ایران و نفی تجاوز بیگانگان و رشادت‌های مدافعان حرم می‌پردازد و اسباب ابتهاج و اعتزاز نسل نو نسبت به دستاوردهای انقلاب اسلامی را فراهم می‌آورد و آینده‌سازان را با نقش راه‌گشای ولایت فقیه و ارزش‌های مردم سالاری دینی آشنایی می‌کند.

۱۲- مدیر جهادی در آموزش و پرورش امور تربیتی را احیاء و فعال می‌کند و با سازماندهی کودکان و نوجوانان در شکل‌های دانش آموزی اسباب ارتقاء و رشد شخصیت آنان را فراهم می‌سازد. نگارنده این سطور به عنوان معاون پرورشی وزارت آموزش و پرورش در دوران دفاع مقدس نقش جهادی امور تربیتی را به خاطر دارد و می‌داند که آن نهاد پویا چه دستاوردهای بزرگی برای صیانت از دین و میهن و اعلاای کلمه حق به ارمغان آورده است.

۱۳- مدیر جهادی در آموزش و پرورش آگاهانه در برابر پروژه جهانی سازی می‌ایستد هر چند انقلاب اسلامی با واقع‌گرایی با جهان معاصر تعامل می‌کند و در تولید علم و فناوری نو پیشتاز است لیکن اجازه نمی‌دهد که «فرهنگ» و «سیاست» و «اقتصاد» غرب بر مقدرات ایران اسلامی سیطره یابد. اسلام دین مدافع عقل و حقوق انسان و مروج فرهنگ و ارزش‌ست اما در میدان سیاست و اقتصاد و فرهنگ ویژگی‌های خود را دارد و هرگز انقلاب اسلامی در فرهنگ سکولار و مادی غرب، هضم نمی‌شود. از این رو مدیر جهادی خط نگهدار است. با جهان غرب با حفظ منافع تعامل دارد ولی تسلیم نمی‌شود و از خود باختگی منزّه و مبراست و کاروان تعلیم و تربیت را در مسیر ارزش‌های والای الهی سوق می‌دهد.

۱۴- مدیر جهادی در آموزش و پرورش به نقش تمدن سازی نهاد تعلیم و تربیت آگاهی دارد و با ایجاد عزت نفس و خودباوری در نسل نو آنان را به اختراع و اکتشافه و خلاقیت و نوآوری و پیشرفت ترغیب می کند و در عمل ساز و کارهای مناسب را برای تحول علمی در مدارس فراهم می آورد.

۱۵- مدیر جهادی در آموزش و پرورش از اهل فن مدد می گیرد. امروزه جامعه شناسان پرورشی، روان شناسان تربیتی، متفکران اسلامی، استادان راهنمایی و مشاوره و متخصصان علوم تربیتی و صاحبان صنایع و مدیران فنی و حرفه ای و صاحب نظران در اقتصاد آموزش و پرورش در ردیف بهترین یاوران دستگاه تعلیم و تربیت به شمار می آیند. هم در تألیف کتب درسی و تدوین برنامه آموزشی و هم در ترسیم چشم انداز آموزش و پرورش و هم در اصلاح روش و هم در اجرای سند تحول بنیادین آموزش و پرورش می توانند کمک های شایانی انجام دهند. مدیر جهادی با هوشمندی و مهارت خود را از کمند گرفتاری های روزمره و فشارهای اجرایی و کمبودها و مسائل کمی برای مدتی می رهاند و در معرض آشنایی از اندیشه های نو قرار می گیرد. و با طراوت بخشیدن به افکار خود راه های جدید را باز می کند و به صورت منظم از قدرت فکری دانشگاه ها و حوزه های علمیه و مراکز جهانی تعلیم و تربیت و تجارب ملی و بین المللی در آموزش و پرورش استفاده می کند.

۱۶- مدیر جهادی در آموزش و پرورش به اصلاح روش های تربیتی می اندیشد و از بازتولید ناخود آگاهانه رذائل در فرآیند تعلیم و تربیت جلوگیری می کند. همان طور که جامعه ما سرشار از فضائل اخلاقی است از آفات سابقه داری هم رنج می کشد و برخی از رذائل اخلاقی ناخواسته توسط خانه و مدرسه و جامعه باز تولید می شوند و نادانسته به نسل نو منتقل می شود. صفاتی مثل استبداد رأی، ریاکاری، ناشکری، تمسخر، تهدید، تطمیع، تنبیه بدنی، سستی و سهل انگاری، تکروی، خودستایی، ناسزاگویی، در ضمیر ناخودآگاه برخی از ما مخفی شده اند و در محیط خانه و مدرسه و اداره و جامعه بروز می کنند و از نسلی به نسل دیگر منتقل می شوند و فضای اخلاقی جامعه را مکدر می سازند.

مدیر جهادی باید با ظرافت راه های انتقال این ناهنجاری های مزمن را مسدود کند و با کمک صاحب نظران، مدارس را به سمت انتقال ارزش و فضائل والای انسانی و اخلاقی به دانش آموزان سوق دهد البته این اقدام یکی از سخت ترین کارها در نظام تعلیم و تربیت است

ولی اجتناب ناپذیر و ضروری می‌باشد و نه پرداختن به آن مساوی با استمرار و تغلیظ ناهنجاری و ضد ارزش است. اگر امروزه طیفی از جوانان ما مدافع حرم و پاسدار ارزش و پیشتازان علم و نگاهبانان هویت دینی و ملی هستند غالب ناشی از باز تولید فضائل اخلاقی در خانه، مدرسه و جامعه است و اگر آثاری از فساد و تبعیض و سرکشی و بزهکاری در نیم‌رخ جامعه نمایان است تا حدود زیادی ناشی از بازتولید ضد ارزش‌ها و انتقال آن‌ها از نسلی به نسل دیگر است.

فطرت انسان زیبا و خدا شناس و مستعد دریافت فضائل اخلاقی بالاخص در دوران کودکی و نوجوانی است. مدیر جهادی در آموزش و پرورش باید با کمک کارشناسان و صاحب نظران راهای تعلیم ارزش‌ها و فضائل به دانش‌آموزان را از سال اول تا دوازدهم روشن کند و به آینده‌سازان میدان بدهد تا ارتباط خود را با خدای خویش، خانواده، جامعه، طبیعت و جهان آفرینش بر اساس ارزش‌های اسلامی تنظیم کنند و معروف و منکر را بشناسند و نسبت به آن جاذبه و دافعه نشان دهند و به تهذیب نفس و اصلاح دیگران و حاکمیت ارزشها و رفع کاستی‌ها بها بدهند.

۱۷- مدیر جهادی در آموزش و پرورش برای تربیت نیروی انسانی و معلم دانا و توانا سرمایه‌گذاری می‌کند مدیر هر چه توانا و کارآمد باشد بدون معلم ورزیده و بالیمان و فاضل کاری پیش نمی‌برد معلم باسواد و با انگیزه و کاردان و راضی و موحد گوهری است که همتا ندارد. حمایت از نظام تربیت معلم و جذب جوانان با استعداد و مؤمن و هوشمند برای کار معلمی و ایجاد امکانات لازم برای آموزش‌های نظری و عملی به معلمان آینده از اهم وظایف مدیر جهادی در آموزش و پرورش است. توجه به نیازهای علمی، مادی و معنوی معلمان شاغل و زمینه‌سازی برای دانش‌افزایی آنان در صدر این وظایف خطیر است.

۱۸- مدیر جهادی در آموزش و پرورش ملتزم به تمرکززدایی و تفویض اختیار است و از تمرکزگرایی و قدرت‌نمایی پرهیز می‌کند و متناسب با قانون اساسی و قوانین موضوعه و درک شرایط تاریخی و مصالح ملی از سیطره مرکز می‌کاهد و بدنه نظام تعلیم و تربیت را تقویت می‌کند. مهم‌ترین رکن در نظام تربیتی و آموزشی به وزیر است و نه معاون وزیر و نه مدیر کل و نه رئیس اداره آموزش و پرورش، بلکه مدرسه است که چهار ستون استوار دارد یعنی مدیر مدرسه، معلم، دانش آموز و ولی دانش‌آموز که این ارکان سقف نظام تعلیم و تربیت را

نگهداری می‌کنند و اگر خلل‌پذیر دست باشد خطر آفرین‌اند و اگر محکم باشند آینده ساز و افتخار آفرین‌اند پیوند معقول این ستون‌ها سرنوشت ساز است.

۱۹- مدیر جهادی در آموزش و پرورش با تفکر بسیجی پرچمدار عدالت آموزشی است. خداوند در قرآن مجید می‌فرماید: « اَعْدِلُوا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ » (سوره مائده، آیه ۸)، و هم‌چنین پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) می‌فرماید: «بِالْعَدْلِ قَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ» (مطهری، ۱۳۹۱: ۵۵) و در قرآن جای دیگری همگان را به اقامه عدل فرا می‌خواند و می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ» (سوره نحل، آیه ۹۰).

مسئله عدالت در آیات و روایات و احادیث و قاموس انقلاب اسلامی و اندیشه امام راحل (ره) و رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله العالی) جایگاه برجسته‌ای دارد. در شرایط کنونی یا متأثر از توزیع نادرست درآمدهای نفتی یا بر مبنای توسعه ناشی از اجرای سیاست‌های بانک جهانی و یا به هر دلیل دیگر جامعه با خطر شکاف طبقاتی مواجه است و از درآمدهای کمتر از یک میلیون تومان تا بیش از صد میلیون تومان در ماه رواج دارد و مدارس مناطق فقیرنشین در زیر خط فقر اداره می‌شوند و حق‌التدریس معلمان آن‌ها با تأخیر پرداخت می‌شود و مدارس مجهز به امکانات و نیروی انسانی برجسته در دسترس فرزندان اغنیا قرار دارند و عده‌ای هم کودکان نوآموز خود را به خارج می‌فرستند و در مدارس اروپا درس می‌خوانند.

از آنجا که گوهر انقلاب اسلامی مزین به علم و عدل است باید مدیر جهادی به عدالت آموزشی پایبندی نشان دهد و از تمکن خود برای پرورش فرزندان ولی نعمت‌های ما بهره گیرد و بخشی از تمکن جامعه را به سمت مدارس دولتی سوق دهد. ایجاد فرصت برابر آموزشی و تربیتی بر استحکام نظام اجتماعی می‌افزاید از این رو مدیران ارشد و میانی آموزش و پرورش خادمان مدرسه قلمداد می‌شوند و هنر مدیریت آنان در این است که با مطالعه و مجاهدت برای استواری آن چهار ستون همت گمارند.

فهم درست این حقیقت پشتوان‌های برای رستگاری و سعادت کشور است. جامعه‌ای که مدارس قوی، غنی و انسان ساز و ارزش‌آفرین و مهارت‌آموز و علم‌پرور و پژوهش‌محور دارد روی پای خود می‌ایستد و آینده را به نیکی می‌سازد. جامعه‌ای که مدارس محقر دارد دستخوش امواج التهاب و اعوجاج می‌گردد، ره به سوی روشنایی نمی‌سپرد. در نظام آموزش و پرورش ایران در یک صد سال اخیر متأثر از سلسله مراتب در نظام اداری رابطه ستادهای سه

گانه یعنی مرکز و استان و شهرستان با مدرسه از جنس ارتباط آمر با مأمور است. هرچند در پرتو انقلاب اسلامی این ارتباط تلطیف شده است ولی پیکره آن به خوب خود باقی است. جنس این ارتباط باید به تعامل دوجانبه در مسیر پرورش انسان صالح و عالم تغییر کند. ستاد لایه کنونی باید نقش خادمی ایفاء کند نه فرمانروایی. البته تغییر این عادت تاریخی سخت است ولی غیر ممکن نیست. هرم قدرت در مدیریت آموزش و پرورش اگر برعکس شود و قاعده آن یعنی مدرسه در رأس نشیند و دیگران در خدمت مدرسه باشند، انقلاب آموزش درستی رخ می‌دهد و مغزهای متفکر راهی مدارس می‌شوند و مدارس با دانایی و توانایی بیشتری به پرورش نسل نو می‌پردازند و نظام تربیتی و آموزشی از استصغاف و بدهکاری رها می‌گردد.

۲۰- مدیر جهادی در آموزش و پرورش برای اجرای سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش تلاش می‌کند و با متحول کردن مدارس و برنامه آموزشی و کتب درسی و نظام تربیت نیروی انسانی بر اساس این سند آموزش و پرورش را احیاء می‌کند. این سند ماحصل سه دهه کوشش علمی برای اصلاح نظام تربیتی و آموزشی در دوران انقلاب اسلامی است و خوشبختانه مورد تأیید مقام معظم رهبری (مدظله العالی) هم قرار گرفته است و ارزش مضاعف دارد. هر چند متولیان آموزش و پرورش در سنوات اخیر برای اجرای سند قدمی برداشته‌اند، ولی هنوز راه طی شده زیادی در پیش است و تغییرات بطیء و پراکنده صورت می‌پذیرد.

شورای عالی انقلاب فرهنگی باید تحولات آموزشی و فرهنگی کشور را با چشم باز رصد کند و پیشرفت و کاستی را بسنجد و با تدوین ساز و کارهای مناسب راه تحول و تکامل را هموار کند. تدوین و تصویب سند لازم است ولی کافی نیست. مهم اجرای آن است و باید ساز و کارهای مفیدی برای ایجاد تحول بر اساس این سند طراحی گردد و گرنه اتفاق در خور توجهی رخ نمی‌دهد و در بر روی همان پاشنه پیشین می‌چرخد و سرمایه ملی دستخوش ائتلاف می‌گردد. حداقل کاری که باید انجام گیرد تعیین یک کارگروه توانمند علمی و دینی و فرهنگی و تربیتی برای ریل‌گذاری و تنظیم یک برنامه ده ساله برای اجرای مفاد سند و نظارت بر تحولات ناشی از آن است.

این کارگروه باید پیوست‌های سند تحول بنیادین را در آموزش و پرورش به کمک اهل فن بنویسد مثل پیوست امور تربیتی، پیوست تربیت معلم، پیوست برنامه آموزشی و کتب درسی، پیوست مدرسه داری، پیوست آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، پیوست هنر و تربیت بدنی،

پیوست زبان‌آموزی اعم از زبان و ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی، پیوست هویت دینی و ملی و سبک زندگی اسلامی و ایرانی، پیوست آموزش دین اعم از عقاید و احکام و اخلاق، پیوست آموزش ارزش‌های انقلاب اسلامی و دفاع مقدس، پیوست خانواده و ازدواج و فرزند پروری، پیوست مردم سالاری دینی، پیوست ادیان و مذاهب، پیوست مشاهیر ایران و دنیای اسلام و جهان، پیوست ایران‌شناسی و وطن‌دوستی، پیوست اهل بیت عصمت و طهارت و ولایت فقیه، پیوست مهارت‌های زندگی و امثالهم و در ذیل هر پیوست راه‌کارهای عملی برای ایجاد تحول تنظیم و ارائه گردد به نحوی که هر حوزه کاری در صف و ستاد تکالیف و اختیارات و نقش‌های خود را بشناسد و بر وفق آن‌ها عمل کند. مجموعه این پیوست و اسناد فرعی نقشه راه تحول را ترسیم می‌کنند و به کارگروه مذکور فرصت ارزشیابی عملکرد و بازنگری و اصلاح می‌دهند.

کارگروه ناظر و ریل‌گذار قطار تحول در آموزش و پرورش باید با مردم و معلمان و مدیران و مدارس و صاحب نظران داد و ستد فکری مستمر داشته باشد و از طریق رسانه ابعاد تحول را تشریح کند و گفتمان تحول بنیادین را نهادینه کند و مشارکت مردم و دولت و علما و نهادهای فرهنگی و صنعتی و هنری و اجتماعی را جلب کند و به جامعه انگیزه تعاون در این کار بزرگ بدهد به طوری که از رئیس‌جمهور تا بخش‌دار پیگیر تحول در آموزش و پرورش باشند و هزینه این حرکت ملی را بپردازند.

۲۱- مدیر جهادی در آموزش و پرورش با تفکر بسیجی به آموزش ارزش‌های انقلاب اسلامی و دفاع مقدس متعهد است هم در برنامه آموزشی و کتب درسی و هم در فعالیت‌های فوق برنامه و امورتربیتی، نسل نو را با دستاوردهای انقلاب اسلامی و نقش ولی فقیه، مردم، نظام امت و امامت در پیروزی‌های چشمگیر رزمندگان اسلام آشنا و مانوس می‌کند. نظام تعلیم و تربیت سکولار به دنبال پرورش شهروندان رام و آرام بر اساس هنجارهای رایج در تمدن و فرهنگ غربی است و علاقه دارد نظام آموزشی کشورهای اسلامی را به همین سمت سوق دهد. اما نظام تعلیم و تربیت اسلامی در پی پرورش انسان‌های رشید، موحد، عالم، مردمدار، مهربان، شجاع، متعهد، میهن‌دوست، ولایت‌مدار، ایثارگر، تحول‌آفرین و مجاهد فی سبیل‌الله است. امورتربیتی مولود انقلاب اسلامی در همین مسیر حرکت می‌کرد و نگارنده این سطور به خاطر دارد که وقتی از حضرت آیه الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی) در کسوت رئیس‌جمهور

دعوت شد که در اردوگاه تربیتی میرزا کوچک خان رامسر در جمع دانش‌آموزان منتخب مسابقات نهج البلاغه شرکت کنند، با تواضع و بزرگ‌منشی دعوت امورتربیتی را پذیرفتند و علی‌رغم قرمز بودن وضعیت در تهران و پرواز جنگنده‌های دشمن بعثی، با توکل به خداوند و برای حمایت از ترویج ارزش‌های نبوی و علوی به سمت شمال پرواز کردند و به دانش‌آموزان و مربیان امورتربیتی حکمت و معرفت آموختند.

مدیر جهادی در آموزش و پرورش باور دارد که انقلاب اسلامی و دفاع مقدس دو حادثه گذر نبوده‌اند که به تاریخ می‌پیوندند، بلکه دو حرکت آگاهانه در استمرار بعثت انبیاء بوده‌اند که تاریخ را می‌سازند و و هم اکنون چهره منطقه را تغییر داده‌اند و زمینه‌ساز تکوین و تحقق تمدن نوین اسلامی در قرن جاری می‌شوند و معادلات جهانی را به سود مسلمین تغییر می‌دهند و نفوذ استعمار و استکبار و تاخت و تاز صهیونیست را از میان برمی‌دارند و فضا را برای حکومت جهانی واحد مستعد می‌سازند.

بر مبنای این باور پاک، مدیر جهادی ترویج ارزش‌های انقلاب اسلامی و تبیین دستاوردهای دفاع مقدس و تعلیم سلوک رزمندگان اسلام و شهدا را وظیفه اول خود می‌داند و از هنر، تربیت بدنی، مسابقات دینی و علمی و فعالیتهای اردویی و ظرفیت کتب درسی برای آموزش این ارزش با روش‌های علمی و عقلی بهره می‌گیرد و احساس مسئولیت دینی و انقلابی و تفکر جهادی را در نسل‌های آینده زنده نگه می‌دارد و فرهنگ بسیجی را منتشر می‌کند. آمریکا در قامت شیطان بزرگ مصمم است، انقلاب اسلامی و ملت بزرگ ایران را استحاله کند و با اتخاذ روش براندازی نرم در کنار فشارهای اقتصادی و نظامی و تغلیظ تحریم‌ها عرصه را بر ما تنگ کند و نسل نو را از مدار اندیشه اسلامی خارج کند. تعلیم ارزش‌های دفاع مقدس و انقلاب اسلامی و ترویج فضائل اخلاقی پاتک ماهرانه و هوشمندانه‌های در برابر این تک‌یاغی‌های استعمارگر است. لذا مدیر جهادی در آموزش و پرورش برای زیستن موحدانه پرچم ارزش را در اهتزاز نگه می‌دارد و سبک زندگی شهدا و رفتار مجاهدانه رزمندگان را به کودکان و نوجوانان تعلیم می‌دهد و این کار سند ماندگاری ماست.

۲۲- مدیر جهادی در آموزش و پرورش با قدرت و امکاناتی که دارد باید در هر اقلیم موزه مشاهیر انقلاب اسلامی و پیشتازان دفاع مقدس را به کمک سپاه پاسداران انقلاب اسلامی دایر کند و کودکان و نوجوانان را با صف‌شکنان همان منطقه آشنا کند و از ظرفیت فضای مجازی

و امکانات هنری و ادبی و تصویری برای معرفی پیشگامان انقلاب اسلامی و جان بر کفان دفاع مقدس بهره گیرد.

مدیر جهادی در آموزش و پرورش می‌داند که اگر فرهنگ بسیجی کم رنگ شود و ارزش‌های دفاع مقدس بی رونق شود و عظمت انقلاب اسلامی تضعیف شود، قدرت مقاومت در برابر اجانب کاهش می‌یابد و استقلال و تمامیت اراضی ایران دستخوش خطر می‌شود و دشمن مستکبر به فکر سرکوب ملت و تجزیه این مهد فرهنگ و تمدن وایثار می‌افتد و در آن صورت کاری از کسی ساخته نیست. اما در پرتوی لطف الهی و در سایه تدابیر و مجاهدت‌های حکیمانه ولی امر مسلمین و اتحاد ملت بزرگ ایران، آمریکا آرزوی سرکوب انقلاب اسلامی را به گور خواهد برد و به سرنوشت شوروی دچار خواهد شد که خدا فرموده است: «إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا» (سوره اسراء، آیه ۸۱).

از این رو مدیر جهادی در آموزش و پرورش در رکاب رهبری و پشت سر فرمانده کل قوا در میدان فرهنگ حرکت می‌کند و به پرورش نسل نو با رویکرد دینی و انقلابی می‌پردازد و صیانت از ارزش‌های انقلاب اسلامی و دفاع مقدس را به منزله جلوه‌ای از حیات طیبه ارج می‌گذارد و در صدر وظایف خود می‌انگارد. آمریکای جنگ افروز که داعش سفاک را بر منطقه مسلط می‌کند، توقع دارد نام و نشان همت‌ها، باکری، حججی، حاج قاسم سلیمانی را از کتب درسی پاک کند و تفکر جهاد فی سبیل‌الله را از رونق ساقط کند و با ریاکاری صلح‌طلبی کاذب را آموزش دهد. در حالی که ایران اسلامی صلح طلب ولی متجاوز ستیز است و اجازه نمی‌دهد راست قامتان تاریخ فراموش شوند.

مدیر جهادی در آموزش و پرورش بر این باور است که برای عبور از گردنه بر پیچ و خم تاریخ معاصر ما به نفس عطر آگین و پاک شهدا احتیاج داریم و باید در این فضای ملکوتی تنفس کنیم تا آمریکای متجاوز و اذتاب او را متقاعد کنیم که کاری از دست آنان ساخته نیست و باید با دنیای جدید و برخاسته از انقلاب اسلامی و دفاع مقدس کنار بیایند و عقب‌نشینی کنند و به خانه خود بخرزند. «أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ» (سوره هود، آیه ۸۱).

پیشنهادها

۱- کارگروهی متشکل از افراد متخصص زیر نظر وزارت آموزش و پرورش متولی سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای اجرای سند تحویل بنیادین شود.

- ۲- زیر نظر کارگروه مذکور نقشه راه و مراحل اجرای سند طراحی و اجرا شود.
- ۳- زیر نظر کارگروه سند تحول بنیادین با نگاه علمی پیوست‌های مرتبط با هر رسالت تألیف شود.
- ۴- نظام تربیت نیرو و نظام مدرسه دارای منطق با سند تحول تعریف شود.
- ۵- موضوع دفاع مقدس و انقلاب اسلامی در فعالیت‌های فوق برنامه و در برنامه آموزشی و کتب درسی گنجانده شود.
- ۶- موزه مشاهیر دفاع مقدس با کمک سپاه پاسداران در جوار مدارس تأسیس شود.
- ۷- متون مربوط به انقلاب اسلامی و دفاع مقدس در برنامه آموزشی و دانشگاه فرهنگیان و مراکز تربیت معلم گنجانده شود.
- ۸- از فناوری‌های نو برای آموزش مفاهیم و معارف انقلاب اسلامی و دفاع مقدس و فلسفه مقاومت مردم در برابر متجاوزان استفاده گردد.
- ۹- با مدیریت جهادی دولت و دلمردان به میدان آموزش و پرورش کشانده شوند.
- ۱۰- مدل مشارکت مردم براساس سند تحول باز آفرینی شود.

نتیجه‌گیری

هرچند پس از پیروزی انقلاب اسلامی تحولاتی در آموزش و پرورش اتفاق افتاده است، لیکن تا رسیدن به وضع مطلوب راه درخور توجهی در پیش روی ماست. اجرای سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش که مورد عنایت مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) است با مدیریت جهادی و تفکر بسیجی میسر می‌باشد. لازمه این کار تعیین کارگروهی از اهل فن و تدوین نقشه راه و تحریر پیوست‌های مرتبط با حوزه‌های مهم در آموزش و پرورش و تعمیق فرهنگ بسیجی و تعلیم مهارت‌های زندگی و توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و صیانت از استقلال فرهنگی و اعتقادی مردم این سرزمین اسلامی است. دو پدیده شگفت‌انگیز قرن یعنی انقلاب اسلامی و دفاع مقدس هم در برنامه رسمی و هم فوق برنامه باید استقرار یابند و نسل نو با جهان بینی توحیدی و پایبندی به احکام و موازین اسلامی بر وفق قرآن و سنت و اندیشه‌های روشن امام^(ره) و مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) با نگرش تمدن‌سازی تربیت شوند تا بتوانند با عقاید محکم و افکار باز در برابر تهاجم فرهنگی ایستادگی کنند.

منابع

۱. قرآن کریم.
۲. نهج البلاغه.
۳. پایگاه اطلاع رسانی مقام معظم رهبری، قابل دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir>
۴. مطهری، مرتضی. (۱۳۹۱). عدل الهی. چاپ سی و هشتم، تهران: صدرا.
۵. خمینی، سید روح الله. (۱۳۸۹). صحیفه امام. جلد نهم، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
۶. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، قابل دسترسی در: <https://gilan.farhang.gov.ir>
۷. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، قابل دسترسی در: <https://sccr.ir/Files/6609>